

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. XXXVI. Romana Sponsionis. An dicatur usurarius contractus, per quem dentur bona, sub obligatione solvendi eorum valorem in duplo, seu aliàs excessivè, quando emptor uxorem duxerit, seu aliquam ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

causam, & obtinisset sententiam transactam in iudicatum executioni demandandam, non dubitaretur, data illius iustitia & validitate, eam afficere principalis condemnati creditores posteriores, admittendos solum ad allegandam collusionem vel iniustitiam, non autem nullitatem, ex eo, quod ipsi evocari non essent; Ita pariter in transactione, quæ species rei iudicatæ dicitur, ejusque jure censenda est; Id etiam ad evidentiam comprobantes, tam communi usu, quam necessitate commercii, quoniam aliàs nunquam solidationes computorum, ac litium compositiones fieri possent, dum impossibile est certificari, an quis habeat creditores, necnè; ideoque sufficere debet, quod sit in statu integro, atque liberam habeat suorum bonorum administrationem.

Igitur totum pender ex facto, ejusque circumstantiis, ex quibus, prudentis iudicis arbitrio videndum est, an id sincerè, vel bona fide initum sit, vel contra; In hac autem facti specie mihi videbatur, ¹⁶ claram esse bonam fidem, ac sinceritatem, dum id non ex sola privata partium conventionione sequutum fuerat, sed ex opera & consilio qualificatorum & sapientum arbitratorum, coram quibus per triennium causa ventilata erat, atque ob difficultates non determinata, quod in specie concordatæ inita de consilio & opera alicujus Auditoris Rotæ, vel alterius qualificatæ personæ, advertitur in supra allegata Romana successione, de Comitibus, coram Ghislerio, & in Romana donationis, coram Bevilacqua & similibus.

De probabili ratione dubitandi, seu probabili præensione creditoris, clarè quoque constare videbatur, dum aderat primordium veritatis, quod ipse scilicet creditor gravatus esset censu passivo, quo solverat fructus ad eandem rationem, & sic aderat interesse damni emergentis; Nil obstante, quod juxta opinionem, quam sequitur Rota & Curia, id solum non sufficit, nisi etiam concurrat interpellatio, seu alia certa destinatio, per quam constet, moram debitoris fuisse causam proximam & immediatam damni, juxta firmata in hujus causæ decisione; Quoniam lis non agebatur in Curia Romana, sed in Civitate Mediolani, seu Papien. atque inter laicos, ideoque videndum est, quæ opinio ibi teneretur, præsertim per Judices, & an eis magis placeret opinio Ruini, quam in puncto juris probabiliorem esse credit, doctissimus Leozar. qu. 75. num. 10. & seqq. prout neque absolutum est soluto matrimonio, ubi præsertim supersunt filii, fructus dotales non debent, quoniam plerique tenent contrarium, & in aliquibus partibus hæc opinio est recepta, ut in Arianen. & in aliis, sub tit. de dote. Igitur procedendum non est cum opinionibus Rotæ & Curia, sed cum illis loci, in quo litigabatur, ut advertitur in Neapol. hered. sub tit. de fideic.

¹⁷ Ad sustinendam enim transactionem, non attenditur tempus, vel locus litis, quæ agitur de præsentis, & quæ opiniones nunc teneantur, sed quid teneretur de tempore, quo inita est, ut advertitur apud Ottob. dec. 25. nu. 12. cum seqq. Imol. præd. 6. Junii. 1673. Alberгато Calagur. decimarum Sancti Ascentii. 3. Junii 1661. Cerro & in aliis.

Et nihilominus ubi etiam dicta altera opinio tenenda esset, opus non est, quod de interpellatione constet judicialiter, seu sub certa forma, cum etiam præsumpta & adminiculativa sufficiat, ut habetur dec. 153. par. 4. rec. tom. 2. Quodque illa intervenisset, non solum justificabatur ex agnitione facta in ipsa transactione, sed etiam ex verisimilitudine, quod scilicet creditor patiens debitum usurarium,

id aliàs tamdiu non permisisset, dum ita poterat se liberare, ac etiam stante observantia præcedentis interpellationis, usque ab anno 1641. quodque arbitri, viri probi & integri, coram quibus causa per triennium ventilata erat, non permisissent hujusmodi mendacem, ac fraudulentam assertionem fieri, nisi constitisset de hac veritate, quæ etiam extrajudicialiter eis innoscere poterat, dum præcisa tela judiciaria, ligari non erant in procedendo; Accedente etiam cessatione causæ simulandi, ac inverisimilitudine, quod debitores ita suum jacere voluerint cum penitus extraneo, quæ omnia insimul & unitim considerata, cum consueta regula, ut singula quæ non profunt, &c. hæc veritatem nimium in claris ponere videbantur.

ROMANA SPONSIONIS,

PRO

MAURITIO,

CUM

HÆREDIBUS JULII.

Causa disputata coram A. C. & in
Signatura postea concordata.

Ad dicatur usurarius contractus, per quem dantur bona, sub obligatione solvendi eorum valorem in duplo, seu aliàs excessivè, quando emptor uxorem duxerit, seu aliquam dignitatem obtinuerit, quodque aliàs ad nihil teneatur; Et quatenus contractus non sit usurarius; An & quando ex alia ratione sit infectus, & prohibitus; Et generaliter de materia sponsonum.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
- 2 De validitate contractus, per quem res cariore pretio solvi debeat, vel summa data cum excessu restitui pro quando emptor, vel mutuatarius uxorem duxerit.
- 3 Distinguntur inspectiones.
- 4 Cum quibus terminis Morales tractent hanc materiam.
- 5 Impugnatur hæc via, & de invalida conventionione lucri ratione periculi, ad terminos text. cap. naviganti, & incidenter de societate officii.
- 6 Quod veri & proprii termini istius contractus sint illi sponsonis.
- 7 Quando talis contractus sit licitus, vel illicitus.
- 8 Etiam accedentibus conditionibus illicitis, ac inficientibus actum, non tamen contractus dicitur usurarius.
- 9 De invaliditate conditionis inducentis viduitatem, sive impediens libertatem matrimonii.
- 10 Declaratur, quando id procedit, & de ratione, ob quam sponso sub conditione futuri matrimonii suscipitur.
- 11 De lesione, ob quam iste contractus inficitur.
- 12 De circumstantiis, ex quibus resultat lesio.
- 13 De circumstantiis avariæ & imprudentiæ.
- 14 Quomodo hic contractus debeat moderari.

DISC.

DISC. XXXVI.

MAURITIUS paulò post expletam adolescentiam per mortem patris effectus sui juris unicus in ejus domo, ac possessor pinguis fideicommissi aviti scutorum 100. m. & ultra, cum reciproca ad favorem alterius filii testatoris, ejusque descendendum, juxta seriem, de qua in *Romana legitima, sub tit. de feudis, disc. 19.* contractum inivit cum Julio, emptoris quorundam bonorum mobilium valoris, ut supponebatur, scut. 600. circiter, pro pretio scut. 1300. solventorum, quando uxorem duxerit, cum pacto, quòd ipso emptore decedente, post biennium uxore non ducta in statu seculari, bona conferentur ei donata. Moriente autem infra biennium, vel ad sacros Ordines ascendente, ipsa bona remaneret inempta, & venditori restitui deberent; Cùmque dictus Mauritius illinc ad triennium uxorem duxisset, hinc Julius, vel ejus interim defuncti hæres, eum pulsarunt ad solutionem dictorum scutor. 1300. Et introducta causa coram A. C. hic stante obligatione camerali, cum solito processu executivo, mandatum relaxavit, aditaque Signatura, ob aliquam difficultatem ab ista habitam, dilata fuit resolutio, quod aniam dedit concordia, quæ controversia finem dedit.

Dictæ resolutionis præcipuum fundamentum fuit privilegium obligationis cameralis, rejicientis omnes exceptiones altioris indiginis ad periculum, quòdque propterea ea, quæ ego, ut infra, scribens pro Mauritio, deducebam contra hujusmodi contractus validitatem, essent altioris indiginis, Potissimè verò, stantibus punctualibus auctoritatibus, quibus hodie, reiectis ratiociniis, nimium deferri solet, in individuo hujusmodi contractus validitatem firmanibus, ut ex *Moralibus Azor. instis. general. p. 3. lib. 11. cap. 21. dub. 1. Dianap. 1. vrb. 8. de contract. resol. 38. Megala tom. 1. variar. resol. 70.* Et ex *Juristis Scaccia de cambis, §. 1. qu. 1. nu. 97. Roa lanuen. dec. 108. Grivell. dec. 57. Thesaur. junior. lib. 2. qu. forens. 14.* qui per Scribentes allegabantur, & deducit, licet incidenter, & non examinato articulo præter morem, *Leotar. de usur. qu. 23. nu. 54. vers. superest, in fine.*

Contrarium in hac facti specie dicebam Ego scribens pro debitore, probabilis videri; Ad quod dignoscendum, pro tollendis æquivocis, duas contestabam inspectiones; Unam super qualitate usuraria, seu alia infectione dicti contractus in genere, ac ita simpliciter & abstractè considerati; Et alteram, posito, quòd generaliter, & in abstracto talis defectus, sive inspectio in hac specie contrahendi non adesset, an ob quasdam particulares & alterativas circumstantias censendus esset usurarius, seu aliàs invalidus, vel saltem læsivus, quod ad justitiam reducendus esset.

Quoad primam, licet Morales istam materiam tractare soleant cum terminis generalibus periculi, cujus ratione licitum esse credunt de aliquo lucro pacifici, ex iis, quæ ad materiam *rexi. in cap. naviganti, de usur.* habentur supra in *Romana nautici fenoris, disc. 3.* adeo ut supponant mutuum verum, vel interpretativum, quo tamen non obstante, admittunt pactum accessionis; Quod etiam cùm nimium fortè levi minerva, & cum principis periculosus habetur apud *Roi. Genuen. dec. 108.* cum qua simpliciter pertransit *Scaccia loc. cit.* in cujus decisionis casu mutuator dederat minorem summam pecuniæ numerata, recepturus majorem purificata conditio-
Card. de Luca de Usur. & Interest.

ne, & sic accedebat mutuum verum; Quod etiam supponitur per *Azorium loco citato*, ubi exemplificat de mutuante centum, stipulante de restitutione bis centum, Aliique, ut præsertim *Megala*, præcedant cum terminis venditionis factæ cariiori pretio, ob istius dilatam solutionem, alicui periculo etiam expositam.

Attamen isti non videntur veri & proprii termini materiæ, dictis enim terminis attentis, quid quid sit in foro interno, de quo virorum forensium non est agere, in foro externo ista Moralium opinio, ut ratione periculi liceat de lucro pacifici, utpote contraria dispositioni expressæ sacrorum Canonum in *d. cap. naviganti, de usur.* recipienda non videtur, ut latius probatum est in *d. Romana nautici fenoris, disc. 3. & alibi*, quia prætextus periculi non debet reddere licitum mutuum usurarium, illudque vestire cum pacto accessionis, ut cæteris relatis habetur etiam apud *Leotar. d. qu. 23. nu. fin. ac etiam duob. num. preced.* Et quamvis aliqui in hoc se decipiant cum terminis societatis officiorum, in cujus contractu habemus propositionem, quod non sustinetur, nisi ubi adest periculum, quasi quòd istud sit causa illius validitatis; Attamen hoc est æquivocum, quoniam periculum ibi consideratur accessorie & consecutive, ut in sua materia *sub tit. de societ. offic. disc. ult.*

Prout extraneæ, ac debiles videntur rationes, ex quibus istum contractum sustinere conatur *Thes. jun. d. qu. 14.* quoniam licet alioquin generaliter dõctus J. C. Attamen ibi hunc articulum satis debili modo tractare videtur cum quibusdam ejus piis meditationibus, ita ut videatur à se ipso diversus; Et sic attentis dictis auctoritatibus, seu fundamentis, cum quibus ipsæ procedunt, in sensu etiam veritatis, dicebam, pro usuraria infectione potius respondendum esse, quoad ea, quæ forum externum concernunt.

Ex alia tamen ratione observabam istam contrahendi speciem, quoties aliæ circumstantiæ alterativæ non concurrant, licitam videri, quia scilicet nullum contrahi videatur mutuum verum, vel interpretativum, dum initur diversus contractus emptoris & venditionis, atque iste neque est purus & perfectus, sed conditionalis, quia si casus daret emptorem infra biennium decedere, sive deinde ad sacros Ordines ascendere, tunc res remaneret inempta, & resolutio contractu teneretur solum emptor ad ipsorum bonorum restitutionem, absque aliquo ejus damno, sed potius cum utilitate, ob commodum usus interim reportatum; Quatenus verò dicta conditio resolutiva non contingat, tunc verè & proprie dicitur contractus sponsonis, qui non accedentibus circumstantiis alterativis illum corruptentibus, ac facientibus transire in mutuum interpretativum, sive, quia aliæ conditiones illum illicitum reddant, non est in jure prohibitus, ut de sponsonum contractu *Decius celebri conf. 115. Franch. dec. 113. ubi Adden. Magon. dec. Florent. 8.* & cæteri apud *Rocum in notabil. post. 2. vol. conf. de assicurat. num. 269. & seqq.* Atque docet quotidiana praxis sponsonum, quæ sunt inter bellantium factionarios, vel benevolos super eventu obsidionis alicujus Civitatis, vel fortaliti; nec non super extractione Officialium Senatus lanuensis, cum similibus, de quibus non semel *sub tit. de credito*, vel *sub altero de contractibus in genere*, atque ad instar eminentis jacturam retis, seu fructuum venationis, cum similibus.

Quare decisio super hujusmodi sponsonum validitate, vel infectione, pendet à qualitate, vel circum-

cumstantia cum qua illa est vestita, an sit de jure licita, vel illicita, seu an contineat, nec. nē implicitam turpitudinem, ita sub hoc pallio velaram; Ut exempligratia, sunt sponsiones, quæ fiunt super futura electione Pontificis, de quo casu agitur apud *Franch. d. decis. 113.* quia justè & prudenter ob turpitudines, quæ desuper committi possent, id fuit prohibitum; Sive, ubi cum aliquo ministro Principis, vel cum conjuncto, seu fiduciario alicujus Officialis, fiat sponso super futuro exitu bono, vel malo alicujus litis, aut super provisione Episcopatus, vel beneficii, aut officii cum similibus, quoniam ita committi possent sordes, vel simonia, aut alia turpitudine sub hoc pallio, ut quandoque contingit; Et sic debent concurrere talia requisita, quòd contractus non contineat rem turpem, vel illicitam, seu aliàs scandali, aut peccati productivam, neque urgeat pallium usurarum, vel earum suspicio, quod pendet ab eo, an adsit mutuum implicitum, sine quo non datur usura; Quòdque pretium futuræ aleæ, quæ deducitur in contractum, sit incertitudini eventus hinc inde adaptatum, quæ tamen omnia, excepto casu impliciti mutui cum dilatione, ex quo resultat usura, istam non respiciunt, sed potius injustitiam, & læsionem, vel turpitudinem, aut aliàs rem illicitam extra materiam usurariam.

Quoverò ad secundam inspectionem magis particularem, seu individuum; Scribens tanquam Advocatus, deducebam infectionem contractus, ob impedimentum exinde resultans libertati matrimonii, quoniam ita ne emptor cogatur summam adeo excessivam solvere, retrahi posset à matrimonio contrahendo, quamvis id agendo, talem voluntatem, ac propositum haberet, ideoque remaneret conditio infecta, ex terminis *text. in cap. gemma, de sponsalibus, ubi Hostien.* quem sequuntur *Straccia de sponsalibus in tract. de mercatura, par. 4. nu. 4.* & *Santerna eod. tract. par. 2. nu. 4.* Vel ratione viduitatis, juxta terminos *text. in l. 2. C. de indict. viduit. tollen. l. cum tale, §. rescriptum, aliàs si arbitratu. ff. de condit. & demonstrat. cum concord. per Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 35.* latè *Alto grad. conf. 77. lib. 2.* ubi ad satisfactionem concordantes.

Verùm reflectendo ad veritatem, motivum non erat solidum, quoniam ut latius advertitur in *Bononien fideic. de Guidottis, sub tit. de fideicom.* in eodem præciso casu, super quo prodiit *d. conf. 77. Alto grad.* ac etiam alia occasione habetur in sua materia *sub tit. de matrimonio*, ea, quæ de hujusmodi conditionibus dicuntur, procedunt, quando præcisè percutiunt ipsam libertatem, neque aliam habent rationem, seu motivum, nisi illud irrationabile impediendi matrimonium, ac inducendi viduitatem, secus ubi id alium habet finem, quia nempe talis conditio consideretur, tanquam productiva melioris fortunæ, ob quam emptor in eo statu commodius eam rem cariori, & excessivo pretio solvere potest, quam potuisset solvendo pretium justum in altero statu; Eodem modo, quo idem pacisci contingat super alio meliori statu resultante à Senatoria dignitate, sive ab alio munere, cum similibus; Unde

propterea agnoscebam, istud esse fragile fundamentum, attentis præsertim dictis punctualibus auctoritatibus, quas credebam veras in ordine ad istud objectum, vel ad alterum usurariæ pravitatis, quamvis earum rationes non sint bonæ.

Credebam tamen, contractum non deberi sustineri ratione inæqualitatis, ac magnæ & enormissimæ læsionis, quæ ubi est talis, quòd reddeat dolium præsumptum, non solum locum aperit rescissioni, juxta terminos *textus in l. 2. Cod. de rescind. vendit.* sed etiam causat nullitatem, ex deductis per *Fontanell. decis. 64. cum plurib. sequent. ubi caseri, Roma in Romana transactionis, 15. Decemb. 1659. & 19. Aprilis 1660. conam Verospio.* & habetur pluries *sub tit. de emptione & venditione*, & alibi; Unde propterea, ut supra dictum est, omnes tam Jurista, quam Morales in hoc concordant, ut pretium debeat esse periculo, seu incertæ aleæ proportionatum.

Læsiō autem plusquam enormissima videbatur evidens, cum ageretur de notabili excessu longè ultra dimidium; & quòd magis est, ob dictum pactum, ut in casu mortis infra biennium, vel in casu suspensionis vitæ ecclesiasticæ capitale esset salvum, atque ipsa bona restitui deberent; Cùm enim ageretur de juvene inexperito, sedè in adolescentia adhuc existente, sed divite cum adeo pingui, & qualificato fideicommissio ad favorem ejus transversalium in casu mortis absque filiis, utique attendita qualitate Civitatis, ac Principatus, ad breve tempus in magis adulta ætate constitutus, unum de duobus statibus probabiliter electurus erat, vel illum matrimonii, vel illum Prælatuæ, & status ecclesiastici, probabilius autem primum, cum esset unicus, nisi de proximo mors conrigisset, ut ob primæ juventutis furores frequenter contingere solet; ideoque cautus & prudens venditor, ita in tuto se posuit, reportando magnum lucrum sub specie periculi verisimiliter non contingibilis, dum in casu brevis mortis, vel assumptionis vitæ clericalis, ipsum capitale remanebat salvum; Et sic excessus non erat pretium proportionatum eventualitatis; Accedente etiam circumstantia ætatis, hujusmodi imprudentiis & circumventionibus subjectæ, nec non mortis patris de recenti sequutæ, quæ circumstantiæ bene ponderantur per *Thesaur. jun. dicta quest. 14.* Atque ex his potius, quam ex illis difficultatibus, quas in hac materia ponderant Scribentes, ubi supra, credebam moderationi hujus contractus locum esse debere cum condemnatione emptoris ad justum bonorum pretium, ac etiam ad aliquod moderatum augmentum proportionatum illi periculo, cui venditor interim subjecerat, facta ejus valuatione peritorum judicio attento tempore contractus, sed hoc unum est, quòd non videbantur eadere termini usuræ.
